

EXAMENSARBETE

Hösten 2007

Lärarytbildningen

Bilderboken i förskolan

– ett pedagogiskt redskap för att
främja muntlig språkutveckling

Författare

Marie Andersson

Lisa Rönnqvist

Handledare

Pella Sahlin

www.hkr.se

Bilderboken i förskolan

– ett pedagogiskt redskap för att främja muntlig
språkutveckling

Marie Andersson & Lisa Rönnqvist

Abstract

Syftet med uppsatsen är att undersöka vilken syn pedagogerna har på bilderbäckers betydelse för barns muntliga språkutveckling. Vi vill undersöka om pedagogerna på förskolan anser att de genom bilderböcker främjar barns språkutveckling och hur de i så fall går tillväga. Vi vill även undersöka om deras uppfattning om sitt arbetssätt stämmer överens med förskolans uppdrag. Undersökningen genomfördes i form av enkäter som lämnades ut till 20 olika förskoleavdelningar med barn i åldern tre till fem år. Undersökningen visade att bilderböcker används på samtliga avdelningar. Samtliga pedagoger anser att användandet av bilderboken främjar barns muntliga språkutveckling. De anser vidare att barns muntliga språkutveckling kan stimuleras genom att bilderböcker används som ett pedagogiskt redskap i olika sammanhang och på olika sätt. Undersökningen visar att pedagogerna använder sig av högläsning, boksamtal, flanosaga, temaarbete, återberättande, att berätta till bilder, eller som lugnande aktivitet och vid vila. Genom att använda olika metoder när man samtalar om bilderbokens innehåll stimuleras barnets språk, bland annat ord- och begreppsförråd, deras förmåga att samtala med andra och en förståelse för språkets uppbyggnad. De svar som pedagogerna gett i undersökningen visar att de är medvetna om förskolans uppdrag och att de strävar mot att skapa så goda förutsättningar som möjligt för barngrupperna.

Ämnesord: Bilderbok, talspråksutveckling, förskola, pedagogiskt redskap

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Inledning	6
1.2 Syfte	7
1.3 Problemprecisering	7
1.4 Disposition.....	7
2 Forskningsbakgrund	8
2.1 Förskolans uppdrag.....	8
2.2 Bilderboken.....	9
2.2.1 Bilderbokens historia.....	11
2.3 Barns språkutveckling - från spädbarnsstadiet och upp till fem år	13
2.4 Teori om språkutveckling.....	15
2.5 Metoder.....	17
2.5.1 Högläsning.....	17
2.5.2 Flanosaga.....	18
2.5.3 Boksamtal	18
2.5.4 Berätta historien till bilderna.....	19
2.5.5 Tematiskt arbete	19
3 Empiri	20
3.1 Metod	20
3.2 Definitioner.....	22
3.3 Resultat och analys av datainsamling.....	22
4 Diskussion	29
4.1 Bilderbokens betydelse.....	30
4.2 Sammanfattning av resultatet	31
4.3 Uppslag för vidare forskning.....	34
5 Sammanfattning	34
Referenser	36
Bilagor	

1 Inledning

Vi har alltid varit intresserade av skönlitteratur och bilderböcker. Som barn tittade vi mycket i bilderböcker och våra föräldrar läste mycket för oss. När vi har varit ute på vår verksamhetsförlagda utbildning i förskolan har vi upplevt att även barn idag tycker om bilderböcker och att vuxna läser för dem. Dessa lässtunder har lett till tankar om vilken betydelse bilderböcker har för barns muntliga språkutveckling.

Vi anser att kunskap om bilderbokens betydelse för barns språkutveckling har påverkat vår framtida yrkesroll. Bilderböcker är ett material som vi tycker ska finnas ute på varje förskola. Det är viktigt att vi som pedagoger vet vilken betydelse bilderböcker har för barns språkutveckling, och att pedagoger i förskolan bör veta hur de kan arbeta med bilderböcker i verksamheten eftersom grunden till språket läggs i tidig ålder och den största talspråkutvecklingen sker under förskoleåldern (Granberg, 1996). Förskolans pedagoger behöver också vara medvetna om vilka mål och syften de har i arbetet med bilderböcker i förskolan. De behöver därför ha kunskap om vilka bilderböcker som kan vara relevanta, vilka metoder som ger bäst resultat och i vilken situation bilderböckerna bäst kommer till nytta för barnen i deras språkutveckling. Flera forskare pekar på bilderböckers betydelse som pedagogiskt redskap eftersom de har en tydlig ”potential för undervisning, emotionell, intellektuell och estetisk utveckling samt visuell literacy” (Simonsson, 2004:30). Vi har därför valt att undersöka hur pedagoger tänker om hur bilderböcker används i olika pedagogiska sammanhang på förskolan för att främja barns muntliga språkutveckling.

I förskolans läroplan från 1998, Lpfö 98, specificeras förskolans uppdrag som innebär att där skall grunden läggas för ett livslångt lärande (Skolverket, *Lpfö 98:4*). Förskolan har i uppdrag att stimulera och skapa goda förutsättningar för att varje barn ska få ett rikt språk som möjligt. I Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94, står det att skolan har i uppdrag att främja elevernas lärande så att de kan leva och verka i samhället. (Skolverket, *Lpo 94:5*). När eleverna har avslutat grundskolan ska de obehindrat kunna använda det svenska språket både i tal och skrift.

1.2 Syfte

Har det någon betydelse för barns muntliga språkutveckling att man läser för dem ur bilderböcker eller använder bilderböckerna i andra pedagogiska sammanhang? Vi är medvetna om att det inte är möjligt för oss att undersöka detta bland barnen ute i verksamheten eftersom en ingående studie av barns muntliga språkutveckling skulle kräva en mer omfattande undersökning under en längre tid. Vårt syfte blir därför att undersöka vilken syn pedagogerna har på bilderböckers betydelse för barns muntliga språkutveckling.

1.3 Problemprecisering

Anser pedagogerna på förskolan att de genom bilderböcker främjar barns språkutveckling och hur går de tillväga? Stämmer deras uppfattningar överens med förskolans uppdrag?

Den empiriska undersökningen består av enkäter besvarade av utbildade förskolepedagoger ute på olika förskolor. Enkäterna har riktats till förskolor som har barn i åldrarna 3-5 år. Vi har beslutat att rikta in oss på åldern 3-5 år på grund av att det oftast sker en stor utveckling av barns muntliga språk i denna ålder. Förskolepedagogerna får i enkäten ingen direkt fråga om deras uppfattning i förhållande till förskolans uppdrag. Denna frågeställning besvaras istället i diskussionen där vi gör en jämförelse mellan enkätsvaren och innehållet i förskolans läroplan, Lpfö 98.

1.4 Disposition

Arbetet börjar med en inledande del där vi lägger fram bakgrunden till arbetet, syfte och problemprecisering. Därefter följer en forskningsbakgrund med läroplanernas syn på språkutveckling, vidare fakta om bilderboken och barns språkutveckling från spädbarnsstadiet och upp till fem år.

Därefter följer olika förslag på pedagogiska metoder som man kan använda vid arbete med bilderboken i förskolan. Forskningsbakgrunden avslutas med tre olika teoretikers syn på språkutveckling. I empirin kommer vi att redovisa metodbeskrivning, metodkritik, urval, genomförande av undersökning, etiska övervägande och slutligen en redovisning av datainsamling samt analys av redovisade data. Arbetet avslutas med en diskussion och en sammanfattning av resultaten från den empiriska och den teoretiska undersökningen.

2 Forskningsbakgrund

I denna del av uppsatsen redovisas förskolepedagogernas uppdrag enligt läroplanerna, en definition av vad som kännetecknar en bilderbok, fakta om bilderboken och dess historia samt en översikt om barns språkutveckling. Därefter redovisas olika metoder där man kan använda sig av bilderboken som pedagogiskt redskap. Dessa metoder valdes för att de är de vanligaste metoderna som vi har stött på under vår utbildning på högskolan och i den verksamhetsförlagda utbildningen. Vi valde att ta med detta avsnitt för att förtydliga metoderna för läsaren. Forskningsbakgrunden avslutas med Vygotskijs, Piagets och Chomskys syn på språkutveckling samt våra egna ståndpunkter.

2.1 Förskolans uppdrag

Läroplanerna är anvisningar för skola och barnomsorg, bestämda av regeringen och ska följas. Det finns tre olika läroplaner i Sverige; läroplan för förskolan (*Lpfö 98*), läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (*Lpo 94*) och läroplan för de frivilliga skolformerna (*Lpf 94*). Läroplanerna för skolan innehåller två olika sorters mål. Mål som skolan ska sträva efter att alla elever uppnår (strävansmål) och mål som alla elever ska ha uppnått efter genomgången skolgång (uppnåendemål). Förskolans läroplan innehåller enbart strävansmål (Skolverket, 2007). Vi har valt att enbart hänvisa till *Lpfö 98* och *Lpo 94* eftersom det är de läroplaner som är relevanta för vårt syfte. Då förskolan ska lägga grunden till ett livslångt lärande anser vi att det även är viktigt att ta hänsyn till vad elever ska uppnå under grundskolan.

Förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande. Läroplanen för förskolan pekar tydligt på att det är viktigt att man i förskolan arbetar med barns språkutveckling. Förskolan har i uppdrag att stimulera och skapa goda förutsättningar för att varje barn ska få ett så rikt språk som möjligt. Enligt förskolans läroplan (*Lpfö 98*) är det i dagens samhälle viktigt att kunna kommunicera med omvärlden. Eftersom språk är kopplat till kommunikation behöver förskolan lägga en bra grund för varje barns språk. Verksamheten i förskolan ska bilda en helhet där språkutvecklingen är en naturlig del av vardagen (*Lpfö 98*, Skolverket).

När eleverna har avslutat grundskolan skall de obehindrat kunna använda det svenska språket både i tal och skrift. Skolan har i uppdrag att utbilda varje elev till en individ med tillräckliga kunskaper för att kunna klara sig i samhället. Eleverna ska kunna kommunicera, kritiskt

granska information och argumentera för sina tankar och för sitt handlande. För detta krävs enligt *Lpo 94* att eleverna har tilltro till sin språkliga förmåga.

2.2 Bilderboken

I den här uppsatsen ligger fokus på språkutveckling kopplat till bilderböcker och språkutveckling, vi anser därför att det behövs en bakgrund till bilderboken, och har valt att i detta kapitel beskriva vad en bilderbok är och göra en kort översikt av bilderbokens historia.

Människan har i flera århundraden gett bilderböcker till barn av många anledningar. Enligt Simonsson (2004) är den allmänna uppfattningen om varför man ger barn bilderböcker följande:

Vi förser barnen med bilderböcker med ett antagande om att bilder kommunicerar mer naturligt och mer direkt än ord, och att dessa hjälper barnen att skapa mening åt bilderbokstexten. (Simonsson, 2004:62)

Via bilderböcker kommer de flesta barn för första gången i kontakt med konst, både ordkonst och bildkonst (Rhedin, 2004). Från att den första boken med bilder för barn publicerades har syftet med bilder i böcker varit att förtydliga det som texten avser att förmedla. Texten kan också i sin tur förtydliga vad bilden vill säga och de båda kompletterar därför varandra. Bilderboken kan därför ses som en av barns vägar till skriftkulturen.

Genom att bilderböcker används i samspel med vuxna får barn en naturlig hantering av litteratur. De lär sig bland annat hur man hanterar bilderböckerna. Simonsson (2004) kallar denna kunskap om hantering av böcker för *literacy*. Den vuxna fungerar som en språklig förebild som förmedlar språket till barnet. Sker förmedlingen på ett positivt sätt och under goda förhållanden blir det till fördel för barnets språkutveckling (Granberg, 1996). Den språkutveckling som kan stimuleras är ordförråd, uttrycksförmåga, meningsbyggnad och grammatik.

Bilderboken har inte enbart setts som ett nyttoföremål. Redan på 1700-talet hävdade pedagogen Bertuch att bilderboken skulle vara likvärdig vilken leksak som helst i barns ägo. Boken skulle också vara en källa till glädje, inlärning och estetiska upplevelser. Någonting om muntlig språkutveckling finns dock inte noterat men däremot att barn också lär sig att böcker, genom bild och text, kan förmedla olika världar. Via bilderboken får barnet därför möta både

fiktiva och verkliga världar som hjälper dem att förstå den faktiska verkligheten runt omkring dem.

Bilderboken är den första litteraturen för barnet (Rhedin, 2001). Bilderboken kombinerar verbal kommunikation med visuell kommunikation och tvingar användaren av boken att tolka betydelsen av vad bild och text säger tillsammans (Nikolajeva, 2000). En allmän definition av en bilderbok är att den definieras som en barnbok, oftast i större format, som innehåller mer bild än text (Nationalencyklopedin 2007).

En bilderbok kan också enbart innehålla bilder och kallas då för pekbok. De böcker som innehåller mest bilder och lite eller ingen text, pekböcker, riktar sig till de minsta barnen (Nettervik, 1994). Rhedin (2001) skriver i sin avhandling att den egentliga bilderboken har en tydlig skönlitterär karaktär men att det inte finns några entydiga formella eller innehållsliga kriterier för vad som skall gälla som bilderbok (Rhedin, 2001:12). Författaren använder sig i sin avhandling av något hon kallar ”urkoncept” som en definition av bilderboken där bilderbokens syfte är att berätta en historia genom en kombination av text och bilder, så att det förekommer minst en bild per uppslag (Rhedin, 2001:17).

Enligt Rhedin finns det också många olika typer av bilderböcker och hon hänvisar till flera andra författare som under åren har tolkat och definierat bilderboken och bland annat menar Gregersen och Stybe att det finns fyra olika typer av bilderböcker; pekböcker, bildhistorier, bilderböcker och illustrerade bilderböcker (Rhedin, 2001). Skillnaden mellan dessa är förhållandet mellan text och bild samt om tyngdpunkten ligger på text eller bild. Furuland och Ørvig (1979, 1990:355) ställer sig kritiska till Gregersen och menar istället att man bör använda ett samlingsnamn ”böcker med bilder för barn” (Rhedin, 2001:19). Det är sedan situationen som bestämmer om boken används som pekbok, bildberättelse eller bilderbok (a.a.).

Nettervik (1994) beskriver hur bilderna i en bilderbok har en dominerande roll. Bilden i boken skapar en fond till berättelsen. Genom bilden blir miljön som finns i texten mer levande och berättelsen får en annan dimension. Text och bild i en bilderbok är i symbios med varandra och bilderboken förlorar sin innebörd utan texten.

Nikolajeva hävdar i sin bok, *Bilderbokens pusselbitar* (2000), att bilderboken innehåller två olika sorters berättelser, ordets och bildens. Bilden i bilderboken har till uppgift att förstärka textens verbala bildspråk. För att kunna tyda en bilderbok behöver alltså barn kunna använda sig av både det verbala och det visuella sättet att tolka tecken (a.a.).

Berättelserna i böckerna hjälper barnen både att utveckla sitt vokabulära förråd (Wray & Medwell, 1991) och kunskapen att skilja på språkets innehåll och form (Ekström & Isaksson, 1997). Simonsson (2004) har i sin studie om barns bilderboksanvändande i förskolan konstaterat att pedagogerna har en tydlig uppfattning om vilken roll bilderboken har för barns utveckling. Enligt Simonsson menar pedagogerna att böckerna fungerar som en kanal för språkutveckling genom att vara en kunskapskälla, väg till koncentration och för att utveckla fantasin. Vidare menar Simonsson att bilderböckerna har en tydlig potential för undervisning, emotionell, intellektuell och estetisk utveckling samt visuell *literacy*. Utan den språkliga stimulansen riskeras barnets språkutveckling och även den kommande läs- och skrivinläringen (Wray & Medwell, 1991). Detta kan direkt relateras till den betydelse som läroplanen lägger vid språklig stimulans i förskolan.

Utifrån de olika författarnas tankar om vad en bilderbok är så har vi valt att här definiera bilderboken på samma sätt som Nettervik och Rhedin gör och att en bilderbok är en bok skriven för barn där text och bild kompletterar varandra, och där bilderna är den dominerade delen av varje uppslag. Det bilderböcker som enbart innehåller bilder, pekböcker

2.2.1 Bilderbokens historia

Under 1400-talets slut började det finnas böcker med bilder i. Till största delen var det illustrerade böcker för vuxna men ett fåtal riktade sig till barn (Rhedin, 2001). Barnböckernas bilder hade sällan någon direkt koppling till texten utan var lånade från andra böcker (Nettervik, 1994). De böcker med bilder för barn som dök upp under 1500-talet var främst läroböcker för skola och hemundervisning så som ABC-böcker. Böckerna kan betecknas som illustrerade läroböcker och den böhmiske teologen Johann Amos Comenius betonade redan på 1600-talet bildens betydelse för barns lärande (Furuland & Ørvig, 1979, 1990).

Bilderböcker i modern mening fanns inte före slutet av 1800-talet, men böcker för barn med bilder gjordes. Den första svenska ABC-boken kom 1746 och man tror att bilderna kom från

det tyska alfabetet (Edström 1991). I mitten av 1800-talet började det i England dyka upp billiga bilderböcker som fick namnet *toy books*. Dessa böcker hade en mer underhållande karaktär än de tidigare bilderböckerna (Nettervik, 1994). Nettervik skriver i *I barnbokens värld* (1994) om de engelska konstnärerna Walter Crane, Kate Greenway och Randolph Caldecott som alla skapade egna *toy books*-serier. Caldecotts böcker innehåller texttolkande bilder. Bild och text tillsammans leder hans berättelser framåt. Crane använde sig av folksagor och barnkammarrim i sina böcker och liksom Kate Greenway, använder Crane djur och växter i kombination med människor i sina bilder. Crane är en tydlig inspirationskälla till de svenska författarna och illustratörerna Otilia Adelborg och Elsa Beskows bilder under tidigt 1900-tal av förmänskligade växter (Nettervik, 1994). Under samma tid var Beatrix Potter, även hon från England, verksam. Potter skrev berättelser för de små barnen som handlade om små djur som grodor, harar och gäss. Hon förmänskligade dem, som den tidigare fabeln gjort, men använde sig mer av det viktorianska samhällets uppfostringsnormer (Nettervik, 1994).

Till de första svenska bilderböckerna räknas Jenny Nyströms *Barnkammarens bok* (1829) och Otilia Adelborgs *Barnens första julbok* (1885). Deras böcker illustrerar barnramsor och barnrim. ”Om Jenny Nyström gjorde barnramsans barn synligt, så gjorde Otilia Adelborg det realistiskt levande” (Hallberg & Westin, 1985:20).

Den författare och illustratör som annars dominerade bland bilderboksförfattarna under början av 1900-talet var Elsa Beskow. Bland hennes mest kända verk kan nämnas *Sagan om den lilla, lilla gumman*, *Tant Grön*, *Tant Brun* och *Tant Gredelin*, *Hattstugan* och *Tomtebobarnen*. Nämnas kan att *Hattstugan* har ett mycket tydligt pedagogiskt syfte. Bokens text syftar till att träna barns förmåga att rimma och även visa vad som kan hända om man är olydig (Nettervik, 1994). Dessa bilderböcker finns fortfarande i många barns ägo och bilderna har funnits, och finns, som inspiration för nya generationer av bilderboksillustratörer och bilderboksförfattare.

I Netterviks bok *I barnbokens värld* (1994) nämner hon bland annat tre av förnyarna av den svenska bilderboken Lennart Hellsing och Inger och Lasse Sandberg. Lennart Hellsing ses som den författare som har fört den engelska traditionen med nonsensrim vidare in i den moderna svenska bilderboken. Han blandar ord och rytm och skapar fantasivärldar där allt är möjligt.

Makarna Sandberg skriver och illustrerar tillsammans lärorika berättelser med bilder som utvidgar texten. Två av Sandbergs kända karaktärer är lilla Anna och den långa farbrorn. Andra kända svenska författare under 1900-talets slut är Tove Janson, Gunilla Bergström, Sven Nordqvist, Astrid Lindgren och Inga Borg. ”Sverige har rykte om sig att vara ett land med en rik produktion och konstnärligt högtstående bilderböcker.” (Nettervik, 1994:82).

Bilderboken är en skönlitterär bok för barn. Ofta är bilderboken större i formatet än andra skönlitterära verk. Bild och text i bilderboken kompletterar varandra. Bilden förtydligar vad texten förmedlar och texten förtydligar bilden. Därför kan bilderboken ses som en väg till skriftspråket. Vuxna är språkliga förebilder för barnen och förmedlar, via bland annat läsning ur bilderböcker, språket till barnen. Förmedling som sker under positiva förhållanden leder till att språket, så som ordförråd och ordförståelse, utvecklas hos barnen. Barn lär sig även att bilderna och texten i böcker kan förmedla två olika världar. För att barn ska kunna förstå bilderboken måste de kunna använda både det verbala och det visuella sättet att tolka tecken.

De första böckerna med bilder i som riktade sig till barn kom under 1500-talet och användes främst som läromedel. Först under 1800-talets mitt kom bilderböcker av en mer underhållande karaktär. Böckerna innehöll texttolkande bilder och kunde bland annat vara baserade på barnkammarrim. Idag finns det ett flertal bilderboksförfattare i Sverige och vi ses som ett land med en rik produktion och konstnärligt högtstående bilderböcker (Nettervik, 1994).

2.3 Barns språkutveckling - från spädbarnsstadiet och upp till fem år

Människan kommunicerar genom olika språk, det talade språket, kroppsspråket, bildspråket och det skrivna språket. Genom språket kan människan kontakta andra, bearbeta känslor och förmedla sina upplevelser och tankar till omgivningen. Grunden till språket läggs i tidig ålder och den största utvecklingen sker under förskoleåldern (Granberg, 1996). För att kunna lära sig att använda sitt språk behövs, enligt Johansson & Svedner (2003), vissa grundförutsättningar. Hjärnan måste växa och utvecklas i rätt takt och barn måste ha en ordförståelse och kunna koppla orden till omvärlden. Barn behöver också kunna styra de muskelgrupper som används när de talar.

En rent allmän utveckling krävs också för att barn ska bli självständiga och därmed skapa nyfikenhet och förutsättningar för nya upptäckter inom språket (Johansson & Svedner, 2003).

Även Granberg (1996) pekar på betydelsen av de medfödda mun- och tungreflexerna, men även på en fungerande syn och hörsel. Granberg menar också att både miljön, och de vuxna kring barnet, bör kunna ge en god språkstimulans.

Redan innan barnet har ett verbalt språk kommunicerar det med omvärlden. Barnet använder sig av kroppsspråket, ögonkontakt och ljud (Granberg, 1996). Till en början är det den vuxne i barnets närhet som tolkar barnet och sätter ord på kommunikationen. Så småningom börjar barnet intressera sig mer och mer för omgivningen och den vuxne använder då ord på det som intresserar barnet. Genom detta samspel lär sig barnet att koppla samman språket med omgivningen (Söderbergh, 1995). Under barnets första levnadsår utvecklas ljuden till vokaler och konsonanter. Vid ett års ålder kan barnet kombinera de olika ljuden till serier och mönster. Denna period i språkutvecklingen kallas ljudspråksperioden (Granberg, 1996).

Under de kommande två åren utvecklar barnet sitt verbala språk ytterligare. Det blir mer och mer likt det språk som de vuxna talar och barnet blir även mer medvetet om språkets betydelse. "När väl språkutvecklingen kommit i gång sker en mängd förändringar" (Johansson & Svedner, 2003:23). Barnet talar nu i två- och treordssatser (Söderbergh, 1995). När barnet är ca tre år har det ännu inte ett flytande tal, eftersom det kan ha svårt att hitta rätt ord. Barnet har en god ordförståelse och förstår många fler ord än det kan uttala. Under detta år bygger dock barnet snabbt upp storleken på sitt ordförråd. Det är också i denna ålder som barnet i större grad börjar samtala med sin omgivning. Det upptäcker betydelsen av att kunna uttrycka sig så att andra förstår (Svensson, 1998).

Vid fyra års ålder talar barnet så pass bra att det kan göra sig förstått även bland de flesta utomstående personer som det träffar. Det kan även i större utsträckning anpassa sitt språk efter situation och ålder på sin samtalspartner. Språket blir nu också mer och mer likt det vuxna språket (Svensson, 1998). Barnet använder sig av fler ordklasser, vilket Svensson (1998) menar är ett tecken på god språkutveckling. Enligt Svensson roar sig fyraåringen med att använda sitt språk ofta och mycket under sin vakna tid. Barnet börjar också intressera sig för rim, ramsor och andra ordböjningar. Denna form av lek med ord och bokstäver är något som roar barn och ger dem en positiv upplevelse. Enligt Granberg (1994) leder detta till att barnets språk utvecklas fördelaktigt.

Som femåring har barnet skaffat sig ett stort ordförråd och kan utan större besvär föra längre samtal anpassade efter samtalspartnern. Barnet har också ett väl utvecklat grammatiskt språk och en god förmåga att berätta och återberätta händelser (Svensson, 1998). På vilket sätt och hur snabbt ett barns språk utvecklas beror på den fysiska och psykiska miljön runt barnet. Motivationen hos föräldrar och andra vuxna i barnens närhet har stor betydelse både för barnets egen motivation och hur barnets språk utvecklas. Även social förmåga och biologiska faktorer kan ha en betydelse för barns språkutveckling (Svensson, 1998).

Under förskoleåldern sker en stor språklig utveckling hos barn. De vuxna är under denna tid språkliga förebilder för barnen. Genom att använda sig av läsning ur bilderböcker kan de vuxna på ett positivt sätt förmedla det muntliga språket till barnen. Bild och text i bilderböckerna förmedlar varsitt språk. Genom att barnet tillsammans med den vuxne får ta del av de båda språken stimuleras barnets förståelse för textens och bildens betydelse. Detta leder i sin tur till att barnets talspråk stimuleras och utvecklas.

2.4 Teori om språkutveckling

Under detta avsnitt tar vi upp tre av de största teoretikerna inom språkutveckling, Vygotskij, Piaget och Chomsky. Dessa har under sin forskning av det mänskliga språket kommit fram till olika teorier om hur språket utvecklas. Då vår uppsats bland annat fokuserar på barns muntliga språkutveckling anser vi att det är relevant att ta med dessa tre teoretikerna. Enligt Torgny Ottosson (föreläsning 070905) är det bland annat Vygotskij och Piagets teorier som ligger till grund för de båda läroplanerna, *Lpfö 98*, *Lpo 94*, som vi använder oss av i uppsatsen.

Vygotskij menar att människan har ett inre tal, ett tänkande. Barn benämner sina handlingar med ord och styr därmed också handlingarna. Efterhand flyttar orden in i barnet och bildar tankar. När denna process genomförts behöver barnet bara använda sig av sina egna tankar för att styra sina handlingar. Barnet utvecklas mycket under sina första år och den utveckling som sker då är mycket viktig för framtiden (Svensson, 1998). Framförallt menar han att barns talspråk utvecklas i samspel med andra människor (Vygotskij, 1995). Vygotskijs tankar om pedagogik och barn har olika författare refererat till. Svensson (1998) refererar till Vygotskij och menar att språket utvecklas för att människan ska kunna kommunicera och därmed få sina behov tillfredställda. Tillsammans med den vuxne utvecklar barnet språket på ett sådant sätt

som det inte hade klarat på egen hand. Barnet lär sig att använda de språkliga redskapen genom att studera hur de vuxna gör. Vygotskij hävdade genom detta att det är lärandet som styr utvecklingen och han kallade denna funktion för ”den närmaste utvecklingszonen” (Bråten, 1998:104).

Piaget anser att språket uppstår som ett resultat av den kognitiva verksamheten. Barn pratar för att fylla ett inre behov, de har enligt Piaget ett egocentriskt tal. Barnet talar för sig själv, om sig själv och om den handling det gör tillfället utför. Barnet bryr sig i det egocentriska språket inte om samtalspartnerns syn utan vill bara att denna skall visa sig intresserad. Det egocentriska språket kan delas in i kategorier: Upprepning, monolog och kollektiv monolog. I upprepningen säger barnet ord om och om igen för att det är roligt att tala. I monologen tänker barnet högt för sig själv medan det i den kollektiva monologen talar till en samtalsdeltagare som enbart fungerar som stimulans. (Piaget, 1968)

När barnet börjar utbyta tankar med andra använder sig barnet av det socialiserade språket. Piaget delar in detta i fem kategorier. Adapterad information, kritik, befallningar, frågor samt svar. Den adapterade informationen resulterar i att barnet förmedlar sina tankar. Barnet talar om sig själv i dialog med samtalspartnern eller så talar det om något annat än sig själv. Genom kritiken bekräftar barnet sin egen överlägsenhet i förhållande till andra och skapar ”diskussioner, dispyter och rivalitet” (Piaget, 1973:13). Befallningar, böner och hotelser är funktioner i barnets språk som de använder för att inverka på andra. Barn ställer enligt Piaget två sorters frågor. Av den ena frågan önskar barnet en förklaring eller ett besked. I den andra frågan förväntar sig inte barnet något svar eller så svarar det på frågan själv. Till svar räknar Piaget ”verkliga frågor och befallningar” (Ibid).

Chomsky är förespråkare för det nativistiska synsättet. Enligt nativisterna sker språkutvecklingen redan från det att ett barn föds. Hon har en förprogrammerad hjärna och ett medfött språkanlag (Svensson, 1998). Chomsky menar att ett barn lär sig prata det språk som pratas runt det oavsett om barnet är fött i det landet eller något annat land (Chomsky, 2002). ”Människan föds med ett språkanlag, LAD (Language Acquisition Device)” (Svensson, 1998: 26). Chomsky hävdar att alla människor på jorden föds med ett språk som har en gemensam grammatik. Språken är uppbyggda på samma sätt med bland annat vokaler och konsonanter. Varje specifikt språk utvecklas sedan beroende på miljö och erfarenhet (Chomsky, 2002).

Alla tre teoretikerna menar att den viktigaste faktorn för språkutveckling är samspelet med omgivningen. Det är av stor betydelse att föräldrar, pedagoger och andra barn behärskar det språk som det lilla barnet ska lära sig. Barnets förutsättningar för att utveckla ett så bra språk som möjligt är beroende på den språkliga förebildens språkkunskaper. Människor har ett medfött språkanlag vilket ger henne grundförutsättningar för att lära sig språk, och främst det språk som talas runt henne.

2.5 Metoder

I förskolans läroplan (*Lpfö 98*) står det att barn i förskolan ska erbjudas en varierande och stimulerande verksamhet. Barnens intresse och kunskapssökande ska ligga till grund för hur den dagliga verksamheten utformas. Barn söker kunskap på olika sätt. Genom att arbeta med olika metoder kan förskolan erbjuda varje barn möjligheter att tillgodogöra sig kunskap på det sätt som passar individen. Vi har i kommande avsnitt därför valt att beskriva några olika metoder att arbeta med bilderböcker som kan främja barns språkutveckling.

De finns olika metoder för hur man kan bearbeta en bilderbok tillsammans med barn för att stimulera barnets språkutveckling. Vi har valt att beskriva några av dessa metoder eftersom vi har stött på dem under vår utbildning på högskolan och i den verksamhetsförlagda utbildningen. De forskare som vi refererar till nedan hävdar att de metoder som vi här redovisar för kan främja barns muntliga språkutveckling.

Att återberätta något man har läst är ett av flera sätt att bearbeta en text, liksom att utgå från en illustration som stöd för minnet. Alla de här beskrivna metoderna finns med som förslag i enkäterna på olika sätt att bearbeta litteratur i form av bilderböcker.

2.5.1 Högläsning

För att barn ska lära sig att prata behöver de höra det språk som de ska lära sig. Genom att vuxna läser högt för barn och pratar med dem utvecklas barnens ljud- och ordförråd (Fox, 2003). Enligt Lindgren & Modin (1994) är högläsning en aktivitet som bör ske dagligen. Ekelund (2007) menar att oavsett vilken bok som ska läsas eller i vilken situation den läses för barnen bör man själv ha läst boken innan. Läsaren behöver veta vad boken handlar om, om den är passande för barngruppen och vilka frågor som kan komma upp under och efter högläsningen. Hur miljön är utformad är också viktigt för en bra högläsningssituation.

Läsaren bör också fundera över var barnet är placerat i förhållande till läsaren och boken. Finns det någon risk att någon kommer in och stör eller kan läsningen ske i lugn och ro? Under läsningen krävs uppmärksamhet på lyssnarna. Hur reagerar de på historien, läsarens röstläge och klarar de av att koncentrera sig (Ekelund, 2007)?

2.5.2 Flanosaga

Flanosagan är en form av visuellt berättande där fler barn får möjlighet att se bilderna och sagan samtidigt.

Flanellografen består av en filt (ofta av flanell, därav namnet) som spänns över en tavla. Bokstäver, bilder eller figurer kan göras av hårdpapp vars baksida också är klädd med filt eller sandpapper. Detta gör att figurerna enkelt kan sättas fast genom att man trycker dem mot flanellografen. Lika enkelt går figurerna att ta bort genom att bara lyfta dem därifrån. Figurerna kan användas flera gånger, om och om igen.

(susning.nu/Flanellograf)

Dessutom är framförallt upprepningssagor, där samma bild ofta dyker upp flera gånger, lättare att återge med hjälp av flano. Som med alla andra tillfällen där en saga eller berättelse ska framföras för en barngrupp behöver man förbereda sig noga. Boken bör mer än gärna läsas igenom av berättaren innan den blir uppläst för barnen. Bilderna kan pedagogen välja att rita själv, kopiera från boken eller kanske kan en gammal trasig bok komma till användning. Inför skapandet och insamlandet av bilder måste det tas i beaktning vilken riktning bilderna har, i vilken ordning de ska sättas upp och i vilken ordning de ska plockas ner. Det är viktigt för att framställningen av sagan ska bli trovärdig. När bilderna är klara är det bra att berätta sagan tillsammans med bilderna så att berättaren är väl förberedd inför mötet med barnen. Medan sagan berättas är det viktigt att tänka på att den som berättar inte skymmer bilderna för barnen (Granberg, 1996).

2.5.3 Boksamtal

En metod för boksamtal har utvecklats av Chambers (1993) där man ställer frågor på ett särskilt sätt och av ett särskilt slag om den lästa boken. Det menar Chambers utvecklar barns intresse för att läsa, uttrycka sig med ord och förstå vad boken handlar om. Han anser att samtalet är en värdefull grund i barns språkutveckling. Enligt Chambers metod börjar man samtalet med att ställa frågor om vad barnet tyckte var bra och mindre bra i boken och om de undrar över något. Sedan ställer man allmänna frågor bland annat om bokens utseende,

liknande böcker, vad de trodde om boken innan den lästes, språkliga uttryck och självupplevda händelser som liknar dem i boken. Sist ställer man frågor om själva boken, om händelserna i boken, platser där saker utspelar sig och bokens karaktärer. Syftet med ett boksamtal är, enligt Chambers, att säga något om den lästa boken för sig själv, att säga något till andra, att utbyta tankar och att säga något nytt om boken (Chambers, 1993). Chambers metod för boksamtal går att applicera även för bearbetning av bilderböcker för små barn och kan lämpa sig väl för förskolans pedagogik.

2.5.4 Berätta historien till bilderna

Barns förmåga att tolka bildernas språk och att se detaljer i bilderna stimuleras när de får berätta historien till bilderna i boken istället för att läsa texten. Om barnen själva berättar för varandra tränar de sig även i att lyssna på andra barn och att formulera orden så att den som lyssnar förstår vad boken handlar om. Används en bok helt utan ord kan den vuxne tillsammans med barnen bestämma vad de tror händer, vilka personerna är på bilderna och hur de känner sig. Barnen får sedan själva berätta utifrån bilderna (Blomberg, 1989).

2.5.5 Tematiskt arbete

Vår tanke med detta avsnitt var att skriva om tematiskt arbete med bilderböcker. Men tyvärr har vi inte hittat litteratur som beskriver tematiskt arbete med just bilderböcker. Vi har därför valt att skriva allmänt om att arbeta tematiskt och anser att ett allmänt förhållningssätt till tematiskt arbete ändå går att applicera på bilderböcker.

Ett tematiskt arbetssätt skapar aktiviteter runt ett innehåll utifrån barnens synsätt. Det i sin tur leder till att barnen får möjlighet att utveckla djupare kunskaper inom det aktuella ämnet. När temat ska startas upp är det viktigt att välja ett ämne som passar barngruppen och svarar mot barnens intresse (Doverborg & Pramling, 1988). Utgångspunkten kan tas från barns frågor och upplevelser, men Doverborg och Pramling (1988) menar att den vuxne lika gärna kan komma med ett förslag till ett tema. När temat är bestämt är det viktigt att pedagogen läser in sig i det aktuella ämnet. Det är också viktigt att pedagogen har ett tydligt mål och syfte med temat så att han/hon vet vad barnen ska få ut av temat och vilka kunskaper de ska utveckla. Innan temat börjar är även barnens aktuella kunskaper viktiga att ta reda på. Därefter beslutas vilken metod som bäst passar till det valda ämnet. Det finns inte en metod som passar till alla barngrupper utan metoden måste anpassas efter barngruppen (Doverborg & Pramling, 1988).

När det gäller strukturen på tematiskt arbete finns det två typer, yttre struktur och inre struktur. Den yttre strukturen innebär faktorer som tid på dagen, längd på aktiviteter och storleken på barngruppen. Den inre strukturen innebär att visa temats perspektiv, alltså att lägga fram temats verkliga innehåll för barnen så att de får en behållning av temat. Både under temat och efter temat ska pedagogen enligt Doverborg och Pramling (1988) reflektera och utvärdera både sig själv, aktiviteterna och barns agerande. Detta för att få ett samspel med barnen och en förståelse för temats betydelse för barns utveckling. När ett tema ska avslutas bör det framgå klart och tydligt för barnen. Doverborg och Pramling skriver ”Likväl är det viktigt att ett tema *avslutas med någon form av redovisning som ett sätt att markera att temat är slut eller nu tar en ny inriktning.*” (Doverborg & Pramling, 1988:39).

3 Empiri

Detta avsnitt handlar om vilka metoder vi har använt oss av vid insamling och analys av data samt metodkritik. Det tar också upp urval av undersökningsgrupp, genomförande av undersökning samt etiska överväganden som gjorts i samband med undersökning och rapportskrivning. Avsnittet avslutas med redovisning av data samt en analys av dessa. Syftet med undersökningen är att undersöka vilken syn pedagogerna har på bilderböckers betydelse för barns muntliga språkutveckling och hur de använder sig av bilderböckerna. Uppsatsens frågeställningar är: Anser pedagogerna på förskolan att de genom bilderböcker främjar barns språkutveckling och hur går de isåfall tillväga, och stämmer deras tankar överens med förskolans uppdrag?

3.1 Metod

Undersökningen i vår uppsats har som syfte att undersöka vilken syn pedagogerna har på bilderböckernas betydelse för barns muntliga språkutveckling. Anser pedagogerna på förskolan att de genom bilderböcker främjar barns språkutveckling och hur går de tillväga? Stämmer deras uppfattningar överens med förskolans uppdrag? Vi har valt att göra en kvantitativ undersökning med enkäter som bas för vår datainsamling. Anledningen till att vi har valt att använda oss av enkäter är att vi genom enkäterna kan erhålla information från fler informanter. Denscombe (2000) menar att det är lämpligt att använda sig av enkät som metod när man vill nå ut till ett större antal informanter på olika platser. Samma data kan samlas in med kvalitativa intervjuer men genomförande och bearbetning av intervjuerna tar dock längre tid att genomföra och sammanställa. Den kvantitativa undersökningen ger större förutsättning

för genomförande av undersökningen inom avsatt tidsgräns. Analysen av vår undersökning genomförs med kvalitativ analys efter varje redovisad fråga. Enligt Denscombe (2000) består kvalitativa data huvudsakligen av ord och inte siffror. Kvalitativ analys har därför valts som metod eftersom svaren från enkäten till största delen består av kommentarer från informanterna.

20 stycken enkäter lämnades ut till utbildade förskolepedagoger verksamma inom förskolan. Pedagogerna svarar på enkäterna utifrån den avdelning de arbetar på. Enkäterna lämnades ut till förskolor i Skåne och Blekinge. Vi har valt att lämna ut enkäterna till avdelningar som har verksamhet för barn mellan tre och fem år då det är den ålder uppsatsen är inriktad på. Varje pedagog och enkät representerar en förskoleavdelning.

Allt material kommer att behandlas utifrån Vetenskapsrådets forskningsetiska principer från 1990. Forskaren har skyldighet att informera informanten om undersökningens syfte, att deltagande är frivilligt och att deltagaren själv kan avbryta deltagandet när som helst. Alla uppgifter om undersökningsdeltagaren ska behandlas konfidentiellt och förvaras så att ingen utomstående kan få tillgång till uppgifterna. Insamlade data får endast användas i forskningsändamål. Forskaren ska informera undersökningsdeltagaren om vart forskningsresultatet kan tillhandahållas om denne så önskar.

Innan enkäterna lämnades ut tog vi personligen kontakt med varje avdelning där vi ämnade lämna ut enkäterna. När pedagogerna på avdelningen gett sitt medgivande till att delta i undersökningen fick de enkäten direkt i handen. Pedagogerna hade sedan cirka en vecka på sig att besvara enkäterna. Vi kom sedan tillbaka och hämtade de ifyllda enkäterna. Vi kunde på så sätt presentera oss och besvara eventuella frågor från pedagogerna på plats. För att få in ett så brett underlag som möjligt för undersökningen ansåg vi att denna utlämningsmetod var mest lämplig. Fördelen med metoden är att ansvaret för insamling ligger på oss och inte på undersökningsgruppen.

Vid analys av fråga fyra och fem i enkäten upptäcktes att det hade varit bättre om pedagogerna hade kunnat svara på frågan varför efter respektive metodförslag. Resultatet av analysen hade då blivit annorlunda och tydligare visat på varför respektive metod används på avdelningarna.

3.2 Definitioner

I de besvarade enkäterna uppkommer det några yrkesrelaterade ord. Dessa ord kommer att förklaras i kommande avsnitt.

Språkburkar: Burkar innehållande bokstäver och föremål som kopplas ihop genom begynnelsebokstaven. Burkarna används vid samlingar som språkstimulerande övningar.

Diabildssagor: Sagans bilder i diabildsformat visas på duk. Sagan berättas av närvarande pedagog eller en tillhörande inspelning.

Sagopåsar: Tygpåsar med tredimensionella föremål som används vid berättande av saga. Varje påse innehåller en saga.

3.3 Resultat och analys av datainsamling

I denna del av arbetet redovisar vi det resultat som vi fick i vår enkätundersökning. Under arbetets gång upptäcktes det att en komplettering av några enkätfrågor var behövligt. Fråga 4 kompletterades med alternativ och fråga 10 tillkom i sin helhet. Dessa kompletteringar skedde per telefon och frågorna ställdes på samma sätt som de övriga frågorna. Några av de frågor som ställdes i enkäten (3 och 8b) har inte besvarats av någon av informanterna och en fråga (1) har i efterhand tagits bort då den inte är relevant för vår uppsats. Det lämnades enbart ut enkäter till avdelningar som har barn i åldrarna tre till fem år. Frågorna redovisas enbart med frågan i resultat- och analysdelen. Resultatet på fråga ett redovisas i bilaga 1.

Det lämnades ut 20 enkäter till sju olika förskolor och 20 avdelningar. Vi fick in 16 besvarade enkäter. På grund av de forskningsetiska principerna har vi beslutat att inte pressa de sista fyra undersökningsdeltagarna till att svara på enkäterna. Resultatet redovisas både i diagramform och sammanställda punkter. Eventuella kommentarer från pedagogerna redovisas i sin helhet under respektive fråga. Svaren på pedagogernas frågor kan läsas i sin helhet i Bilaga 2. Analys av frågorna sker i direkt anslutning till frågorna. Fråga fyra och fem respektive fråga sex och sju analyseras ihop.

Fråga 1. Vilken ålder har barnen i er barngrupp?

Resultat: Se bilaga 1

Fråga 2. Använder ni er av bilderböcker på förskolan?

Resultat: Enkätsvaren visar att bilderböcker används på samtliga 16 avdelningar.

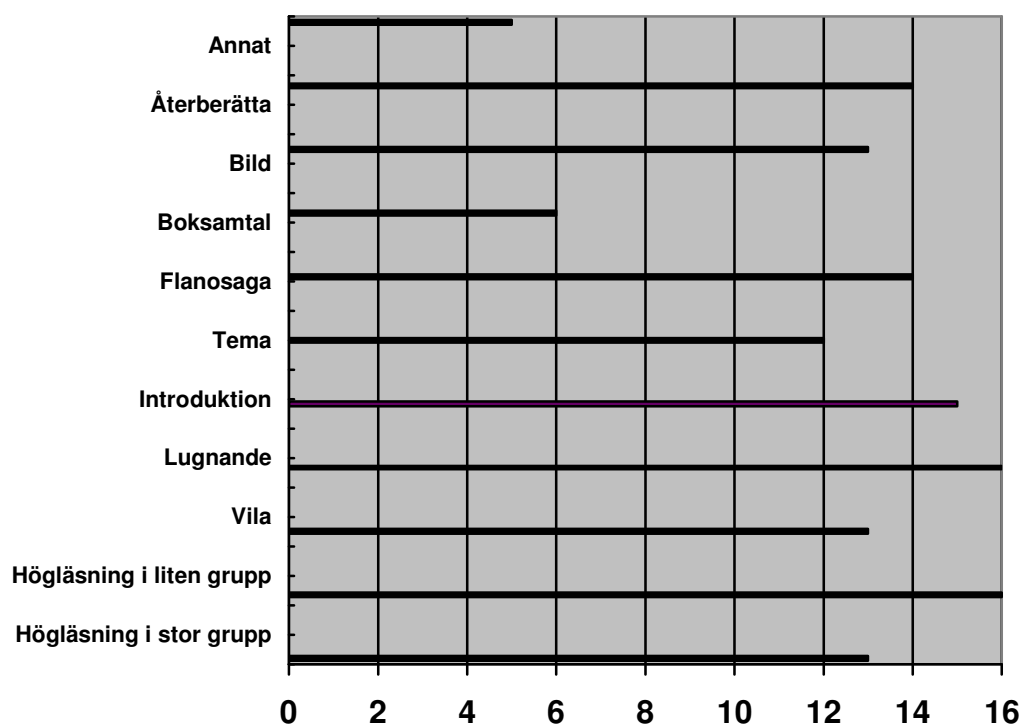
Fråga 3. Om nej, varför använder ni er inte av bilderböcker på förskolan?

Resultat: Inga svar inkomna på denna fråga.

Fråga 4. Om ja, hur använder ni er av bilderboken?

Resultat: Diagrammet visar antalet pedagoger som använder sig av olika metoder.

Diagram 1

Annat: Böcker är alltid tillgängliga för alla barnen under dagarna, att titta i efter eget intresse, teater av böcker, språkburkar av sagor, diabilssagor och sagopåse.

Kommentar: Vi använder böckerna olika beroende på barnens ålder och ex. Vilda djur, fåglar och dinosaurier.

Fråga 5. Varför använder ni er av denna/dessa metoder?

Resultat: Här redovisas de inkomna svaren från pedagogerna. Svaren har kategoriserats och pedagogernas fullständiga svar kan läsas i bilaga 1.

Språkutveckling: Retorisk träning, reflektera, dialog med barnet, samtal kring böcker och återberätta.

Barnens upplevelser: fantasi, intressant, roligt och mysigt, inlevelseförmåga och stå i centrum.

Inläring: allmänbildning, kunskapskälla, lyssna, litteratur intresse och koncentration.

Gemensamhet: sitta nära vuxen, trygghet, tillsammans, gemensamma utgångspunkter och upplevelser.

Bildtolkning: detaljseende.

Övrigt: Ingår i vår pedagogik, kulturarv, viktigt för barn, positivt, lugna barngruppen, tema och lättsam metod.

Analys av fråga 4 och 5:

De pedagoger som har svarat att de använder bilderböcker i sin barngrupp använder sig av bilderböckerna i samband med flera olika metoder. Vanligast är högläsning i liten grupp och lugnande aktivitet men även introduktion till tema, flanosaga och återberättande används flitigt. Den metod som används av lägst antal pedagoger är boksamtal. Pedagogerna menar även att bilderböcker är viktigt för barn. Anledningarna som pedagogerna anger är att metoderna främjar barnens fantasi, språkutveckling, inlevelse förmåga, detaljseende samt att det ingår i vår pedagogik. Några pedagoger menar att de är en lättsam metod som lugnar barngruppen och att barnen tycker det är intressant, roligt och mysigt. Pedagogerna använder även metoderna för att främja barnens förmåga att lyssna, koncentrera sig, samtala kring böcker, tolka bilder och reflektera. De menar också att bilderböcker är en kunskapskälla, något positivt och en metod som ger barnen allmänbildning. När de använder bilderböcker i de olika metoderna gör barn och vuxna något tillsammans, barnen får sitta nära en vuxen, känna gemensamhet och det är något som skapar trygghet.

Metoderna ger möjlighet för barnen att få gemensamma upplevelser och utgångspunkter. Pedagogerna kan föra en dialog med barnen och samtala om barnens olika upplevelser från verkligheten kopplat till bilderboken. Metoderna används även för att förmedla vårt kulturarv, väcka ett intresse för litteratur och som introduktion till och i teman. Genom att barnen får återberätta historien i bilderboken får varje barn möjlighet att stå i centrum och de får

retorikträning. Pedagogerna har också kommit med egna förslag på metoder där de använder bilderböcker. Böckerna är alltid tillgängliga för barnen under dagen och de får titta i böckerna efter eget intresse. Bilderböckerna används också i drama, sagopåsar, språkburkar och diabilder. En pedagog skriver att de använder sig av olika metoder beroende på barnens ålder och en annan pedagog skriver att de även använder böcker om olika djur.

Fråga 6. Vilken sorts bilderböcker använder ni er av? Ex. äldre som Elsa Beskow, nyare som Sven Nordqvist och Anna-Clara Tidholm.

Resultat: Här redovisas de inkomna svaren från pedagogerna. Svaren har kategoriserats och pedagogernas fullständiga svar kan läsas i bilaga 1.

Olika typer av böcker: blandat, alla, äldre, fakta böcker, nyare bilderböcker, traditionell litteratur, populärlitteratur och rikt utbud.

Orsak till val: innehåll, längd i text, illustrationer och språkbruk.

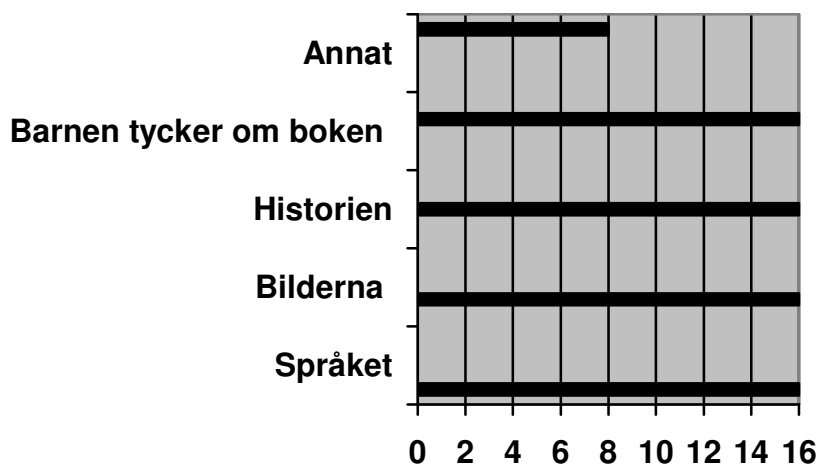
Författare: olika författare, nyare författare och Sven Nordqvist.

Övrigt: barnen väljer på biblioteket.

Fråga 7. Varför använder ni er av dessa böcker?

Resultat: Samtliga pedagoger använder böckerna av alla de i enkäten föreslagna orsakerna.

Diagram 2

Annat: fakta, kulturarv, lära sig nya saker, temaböcker, ”uppslagsböcker” mm, böcker med bra bilder, inte alltid text för barns egna fantasier och personalen hämtar inspiration och idéer.

Kommentarer: Bilderna är väldigt detaljerade i Sven Nordqvist böcker. Barnen ser ofta de små detaljerna. Ex: Vid samling – kanske ”historien” vid vila – barnen tycker om boken, bilderna vid samtal m. barnen – bilderna, språket. Vi vill utveckla språket öka ordförrådet. Bokval efter teman, intressen. Barnen följer med själva till biblioteket och lånar böcker till förskolan. Olika. Ibland finns en tanke bakom valet. T ex språket. Ibland läser man för att boken är tilltalande på något vis.

Analys av fråga 6 och 7:

De bilderböcker som används på respondenternas avdelningar är av blandad form. De använder sig av populärlitteratur, traditionell litteratur, fakta-, tema och uppslagsböcker samt nyare och äldre bilderböcker. Avdelningarna har ett rikt utbud av bilderböcker och författare. Några pedagoger skriver att barnen får välja böcker på biblioteket. När pedagogerna väljer bilderböcker till sina avdelningar tittar de på innehållet, illustrationerna, textens längd och språket. Alla pedagoger som har svarat på enkäten använder sig av samtliga förslag på orsaker till bilderboksvalet. Pedagogerna anger också kulturarv, barns inläring av nya saker och möjlighet för personalen att hämta inspiration och idéer som anledning till varför de väljer de olika bilderböckerna. En pedagog skriver att de väljer böcker med bra bilder, dock inte alltid med text, för att främja barns egna fantasier.

Fråga 8. Samtalar ni om böckerna tillsammans med barnen efter att ni läst dem?

Resultat: Samtliga pedagoger svarade ja på denna fråga.

Fråga 8a. Om ja, varför?

Resultat: Kontrollera om barnet har lyssnat och koncentrerat sig, reflektion, se om barnet har förstått, bearbeta text och upplevelser, egna erfarenheter, ta vara på barns idéer och tankar, läsförståelse, sammanfatta historien, se vad barnen har uppfattat av/i historien, svarar på barnens kommentarer, fördjupning av samtalet med barnet, barnen lär sig att uttrycka sig, utveckling, främja språket och uppfattat budskapet.

Analys av fråga 8 och 8a:

Alla pedagoger svarar att de samtalar om bilderböckerna efter att de läst dem för barnen. Pedagogerna menar att de genom samtalet kontrollerar om barnen har förstått historien och budskapet i bilderboken, vad de har uppfattat i historien, om de har lyssnat och koncentrerat sig under läsningen samt om barnen kan reflektera. Genom att samtala om boken efteråt kan barnen tillsammans med pedagogen sammanfatta historien, bearbeta text, upplevelser och barnens egna erfarenheter kopplat till boken. Pedagogerna kan på så sätt ta tillvara på barnens tankar och idéer, fördjupa samtalet med barnen och svara på deras kommentarer. Genom samtalet får barnen möjlighet att lära sig att uttrycka sig. Deras språk, läsförståelse och utveckling främjas.

Fråga 8 b. Om nej, varför?

Resultat: Inga svar har inkommit på denna fråga.

Fråga 9. Anser ni att användandet av bilderböcker främjar barns muntliga språkutveckling?

Resultat: Samtliga pedagoger svarade ja på denna fråga. En pedagog svarade även nej.

Fråga 9a. Om ja, varför?

Resultat: Bilderna förstärker berättelsen, relaterar ord till bilder, språkmelodi, ökat ord- och begreppsfrörråd, diskutera genom gemensamma referenser, stimulerar intresset och fantasi, lyssna på en vuxen, ordförståelse, höra på språket lär man sig, samtal och dialog med några barn i taget, korrekt språk, koppling bild och verklighet, nya uttryck, lär genom att höra, bildtolkning/detaljseende, lättare att förstå texten, prata om bilderna, berikar och utvecklar språket och ofta rim.

Fråga 9 b. Om nej, varför?

Resultat: Det finns barnböcker, om dock få, som innehåller både svordomar och är "direkt diskriminering" vilket kan bli både överraskande och chockande när man sitter och läser.

Analys av fråga 9, 9a och 9b:

Att användandet av bilderböcker främjar språkutvecklingen anser alla de pedagoger som har svarat på enkäten. Genom att barnen får lyssna på en vuxen får de höra ett korrekt språk och språkmelodin. På så sätt menar en del pedagoger att barnen lär sig språket och nya uttryck. När bilderböcker används gynnas barns ordförståelse, de får ett ökat ord- och begreppsfrörråd

och man stimulerar deras intresse och fantasi. Pedagogerna menar att bilderna i bilderböckerna förstärker berättelsen och hjälper barnen att förstå texten. Genom att prata om bilderna lär sig barnen att se detaljer, relatera ord till bilder, tolka bilderna samt koppla bilderna till verkligheten. När bilderna kopplas till verkligheten skapas situationer där barn och pedagoger kan diskutera genom gemensamma referenser. En pedagog skriver att samtal och dialog med några barn i taget är språkutvecklingsfrämjande. En annan pedagog menar att det ofta är rim i böckerna.

En pedagog har svarat både ja och nej. Pedagogen anser att det inte är språkbefrämjande om det finns svordomar och direkt diskriminering i böckerna. Det kan bli både överraskande och chockerande när man sitter och läser menar pedagogen.

Fråga 10. Vilken metod anser ni mest befrämjar barns muntliga språkutveckling vid användning av bilderböcker?

Resultat: Alla delar, växelvis användning, läsa högt, återberätta, samtal om boken, dramatisering, berätta till bilderna, liten grupp, alla ser bilderna samtidigt, flanosaga, tillsammans med vuxen, organiserad sagostund, prata om bilderna, känner igen historien och bilder, möjlighet att ställa frågor och barn lär sig på olika sätt.

Analys av fråga 10:

De pedagoger som har svarat på denna fråga har skilda uppfattningar om vilken metod som mest befrämjar barns muntliga språkutveckling. Några pedagoger anser att samtala om boken och bilder tillsammans med en vuxen samt att barnen har möjlighet att ställa frågor är den bästa metoden. Andra menar att det är just bilderna som är viktiga. Flanosaga är en bra metod för att alla barn ser då bilderna samtidigt. Pedagogen kan berätta till bilderna och barnen lär sig att känna igen historien och bilderna. Organiserad sagostund, liten grupp, läsa högt, dramatisera och återberätta är andra metoder som nämns. Några pedagoger menar att barn lär sig på olika sätt och att verksamheten där bör använda sig av en växelvis användning av alla delar.

Fråga 11. Har ni några övriga kommentarer till undersökningen eller enkäten skriv dem gärna här.

Resultat: Se bilaga

4 Diskussion

Syftet med uppsatsen är att undersöka vilken syn pedagogerna har på bilderbäckers betydelse för barns muntliga språkutveckling. I uppsatsens litteraturredel beskrivs olika teoretiker och författares tankar om ämnet. En empirisk undersökning har genomförts på några förskolor. Undersökningen syftade till att undersöka om pedagogerna på förskolan anser att de genom bilderböcker främjar barns språkutveckling och hur går de till väga? I detta kapitel kommer vi att diskutera vad som kommit fram i de olika uppsatsdelarna för att koppla empiri till teori.

Förskolan har skyldighet att följa den av regering och riksdag bestämda läroplanen från 1998 (*Lpfö 98*). Läroplanen förbinder den som arbetar inom förskolan att skapa goda förutsättningar för att varje barn ska få ett så rikt språk som möjligt.

Grunden till barns språkutveckling läggs under förskoleåldern (1-5 år). Den utveckling som sker då är väldigt viktig för barnets framtid (Vygotskij, 1995). Det är viktigt att de pedagoger som arbetar med barn vet hur de på bästa sätt kan stimulera barns språkutveckling. Pedagogerna som ingick i vår undersökning visar i sina enkätsvar att de är medvetna om vilken betydelse bilderböcker kan ha för barns muntliga språkutveckling. Pedagogerna menar bland annat att barns språk utvecklas och stimuleras genom högläsning, samtal om historien och bilderna i boken eller genom återberättande av historien.

Föräldrarna är viktiga språkliga förebilder för sina barn, men de barn som dagligen tillbringar lång tid utan sina föräldrar får istället det mesta av sin språkliga stimulans från andra vuxna runt barnet. Det behöver dock inte vara sämre för barnet. Viktigast är att barnet har en språklig kontakt med någon som behärskar det språk som ska läras in. Pedagoger på förskolan är ofta "den andra" vuxne och därför är det extra viktigt att de har goda kunskaper om språkutveckling.

Enligt Vygotskij (1995) utvecklas det talade språket i samspel och i dialog med andra människor. Detta betonas av de intervjuade pedagogerna. Samtalet ses av många pedagoger i vår undersökning som ett viktigt redskap när de ska stimulera barns muntliga språkutveckling. Piaget (1968) menar att barnet först har ett egocentriskt tal som innebär att barnet pratar för sig själv om saker som barnet har för sig när det leker. Samtalet kan ske i närheten av en vuxen eller ett annat barn. Barnet är dock ännu inte intresserat av vad samtalspartnern tycker

utan pratar för att fylla ett inre behov. Därmed kan även andra barn fungera som förebilder och språkstimulerandestöd.

Några av de pedagoger som ingick i vår undersökning pekade på vikten av att barn får vara i närheten av vuxna och barnens möjligheter att ställa frågor om boken. Barn som dagligen umgås med andra barn och vuxna har större möjlighet att få stimulans av det muntliga språket. Chomsky menar att barn föds med ett språkligt anlag och att det lär sig prata det språk som talas i miljön runt barnet (Chomsky, 2002). Vi håller med Chomsky i hans resonemang om det språkliga anlaget men vi anser även att miljön runt barnet och den språkliga stimulansen är faktorer som har stor inverkan på den muntliga språkutvecklingen.

4.1 Bilderbokens betydelse

Det finns många olika typer av böcker med bilder i. Det finns pekböcker som inte innehåller någon text, böcker med bildberättelser och illustrerade bilderböcker. Men den form av bilderbok som vi syftar på i denna uppsats är böcker som främst är skrivna till barn och som har bilden som en dominerande del

Pedagogerna i vår enkätundersökning använder sig av bilderböcker av många olika anledningar. De anser att genom att använda bilderböcker i sin dagliga verksamhet både främjar de och utvecklar barns muntliga språk. Bilderböcker skapar möjligheter att koppla barnens erfarenheter från vardagen till det boken förmedlar och bilderboken är den första litteraturen för barnet (Rhedin, 2001). Om bilderboken används på rätt sätt och i rätt sammanhang så stimuleras barnets ord- och begreppsförråd (Granberg, 1996). Därigenom menar pedagogerna att barnen får gemensamma utgångspunkter. En av de intervjuade pedagogerna uttryckte de så här: ”Barnen har ju ofta fått olika uppfattning om bokens innehåll – detta kan diskuteras – och leda till utveckling.”

Vår undersökning visar att pedagogerna använder sig av bilderböcker på många olika sätt. Alla pedagoger använder sig i någon form av högläsning av bilderböcker. De använder även bilderböcker vid introduktion av teman och i teman, vid vila, som lugnande aktivitet och vid återberättande av boken och dess bilder. Vi kan dock inte utifrån pedagogernas svar förutsätta att de alltid har ett pedagogiskt syfte med aktiviteterna.

Pedagogerna i vår undersökning menar att bilderböckerna främjar barns fantasi och inlevelseförmåga. En pedagog uttrycker det så här: ”Eftersom man stimulerar barnets fantasi och nyfikenhet blir barnen ofta intresserade och därmed främjas språkutvecklingen.” Enligt Simonsson (2004) kommer barnet genom bilderboken i kontakt med både fiktiva och verkliga världar som hjälper det att förstå den verkliga världen som finns runt omkring barnet. Förskolan ska lägga grunden till ett livslångt lärande och i det lärandet anser vi att kunskap om fantasi och verklighet ingår. I bilderböckerna får barnet ta del av olika världar. Det är viktigt för barnet att det får veta när historien som berättas är verklighet och när den bara är påhittad. Om barn får lära sig att skilja på verklighet och fantasi tror vi att de får det lättare att förstå världen runt omkring och på så sätt även lära sig att vara kritiska och skilja på rätt och fel.

4.2 Sammanfattning av resultatet

Syftet med den undersökning som vi gjort ute på förskolorna var att undersöka hur pedagoger tänker om bilderböcker används ute i verksamheten och i så fall hur de används. Vi ville även undersöka vilken uppfattning pedagogerna har om bilderbokens betydelse för barns muntliga språkutveckling. Undersökningen visar att bilderböcker används ute på alla de 16 avdelningarna som ingick i undersökningen. Alla pedagoger ansåg att bilderböcker främjar barns muntliga språkutveckling. Den språkutveckling som pedagogerna nämner är ordförståelse, ökat ord- och begreppsförråd samt språkmelodi. De menar också att bilderbokens bilder bidrar till att barn lättare förstår texten och att de lär sig att tolka bilder.

Alla pedagoger samtalar med barnen om bilderböckerna efter att de läst boken. Många pedagoger hävdar också att samtalet med barnet, i anknytning till bilderboken och dess bilder, är ett bra sätt att stimulera barns språk. Ändå visar vår undersökning att pedagogerna väldigt sällan använder sig av boksamtal. Är det så att pedagogerna använder sig av en lättare form av boksamtal när de samtalar om böckerna med barnen? Vi tror att pedagogerna inte är bekanta med ordet boksamtal och därför har de inte angett boksamtal som en metod de använder. Enligt Chambers (1993) är samtalet en värdefull grund i barns språkutveckling. Samtalet utvecklar barns intresse för att läsa, uttrycka sig med ord och förstå vad boken handlar om. Då pedagogerna menar att de samtalar med barnen kring böckerna hävdar vi att de faktiskt använder sig av boksamtal. Inte nödvändigtvis efter Chambers (1993) struktur och

upplägning av modell för ett boksamtal men det är ändå ett samtal om böcker mellan pedagog och barn. Ett samtal som enligt pedagogerna utvecklar barnets muntliga språk.

Vilken form av metod som mest befrämjar barns muntliga språkutveckling är inte pedagogerna helt överens om. De vanligaste metoderna har tidigare redovisats i resultatdelen. Några menar att samtalet kring boken utvecklar språket medan andra menar att bilden och samtalet kring bilden är den metod som är bäst. Genom att samtala om bilden menar pedagogerna att de kan hjälpa barnen att koppla bokens berättelse och bilder till sin egen verklighet. Barns egna upplevelser och utgångspunkter leder till språkutvecklande samtal. Enligt Granberg (1996) är vuxna språkliga förebilder som förmedlar språket till barnet. Sker förmedlingen på ett positivt sätt och under goda förhållanden blir det till fördel för barnets språkutveckling.

Ett sätt att tydligt visa bilderna för barnen är att använda sig av flanosaga. Genom flanosagan kan alla barnen se bilderna samtidigt (Granberg, 1996). Erfarenheter av flanosagor är att det är ett lätt material att arbeta med som är omtyckt av både barn och personal. Några pedagoger menar att alla metoder är bra och att ett varierat arbetssätt därför är den bästa metoden. Vi håller med om detta på grund av att man genom ett varierat arbetssätt inte bara får med ett sätt att se på bilderböcker. Barnen får lära sig hur man hanterar en bok, när man vänder blad, att texten betyder något och att texten har en koppling till bilden. Barnens fantasi stimuleras om barnen får berätta historien till bilderna och inte alltid får höra den i uppläst form från en vuxen menade några pedagoger.

Läroplanen för förskolan (*Lpfö 98*) ger tydliga riktlinjer om betydelsen av arbetet med barns språkutveckling. Enligt läroplanen ska pedagogerna stimulera och skapa goda förutsättningar för att varje barn ska få ett så rikt språk som möjligt. Alla pedagogerna på de olika förskolorna som deltog i vår undersökning använder sig av bilderböcker och anser att böckerna främjar barns muntliga språkutveckling. Pedagogerna visar tydligt att de är medvetna om hur bilderböcker påverkar den muntliga språkutvecklingen och några pedagoger skriver att det ingår i förskolans pedagogik.

Vår undersökning visar också att många förskoleavdelningar använder sig av bilderböcker vid vila och för att lugna barngruppen. Under vår utbildning har vi stött på förskolor där dessa metoder är de enda som används i arbetet med bilderboken. Vi anser att det är skrämmande att

det kan se ut så på en del förskolor. Svaren som våra informanter har gett visar att de inte enbart använder bilderböcker vid vila och som lugnande aktivitet. Vi är väl medvetna om att det ibland kan finnas ett behov av att lugna ner en barngrupp och att läsning av bilderböcker då är en bra metod. Men vi är också säkra på att det inte bör bli en vana hos de vuxna på förskolan. All verksamhet ska genomsyras av en variation på aktiviteter för att alla barns behov ska kunna tillgodoses.

I vår undersökning kan vi konstatera att samtliga pedagoger anser att bilderböcker är ett bra pedagogiskt redskap att använda för att stimulera barns muntliga språkutveckling. De pedagoger som deltog i undersökningen hade alla en positiv inställning till bilderböcker. Genom bilderböcker kommer barn i kontakt med litteraturens olika världar. Barnen får möta både det skrivna språket och bildens språk. Genom att använda olika metoder när man samtalar om bilderbokens innehåll stimuleras barnets språk. Barnet utvecklar sitt ord- och begreppsförråd, sin förmåga att samtala med andra och en förståelse för textens och bildens innebörd, språkets uppbyggnad samt för hur litteratur används.

Undersökningen visar att pedagogerna är medvetna om vilken betydelse bilderböcker har för barns muntliga språkutveckling. Pedagogerna anser att de använder följande metoder för att stimulera barns muntliga språkutveckling. Den språkutveckling som pedagogerna nämner är ordförståelse, ökat ord- och begreppsförråd samt språkmelodi. De menar också att bilderbokens bilder bidrar till att barn lättare förstår texten och att de lär sig att tolka bilder. Metoderna som pedagogerna använder sig av är högläsning i stor och liten grupp, vid vila, som lugnade aktivitet, som introduktion till teman och i teman. De använder sig också av flanosaga, återberättande och berättande till bilder. Enligt förskolans läroplan (*Lpfö 98*) ska pedagogerna stimulera och skapa goda förutsättningar för att varje barn ska få ett så rikt språk som möjligt. Vi menar att pedagogerna som deltog i undersökningen är medvetna om deras uppdrag och att de strävar mot att skapa så goda förutsättningar som möjligt för barngrupperna.

Vår uppfattning om bilderbokens betydelse för barn är att den kan stimulera barns språkutveckling om den används på rätt sätt. Rätt sätt att använda bilderboken är enligt oss att den finns tillgänglig för barnen, att pedagogerna använder sig av den i både planerade och icke planerade aktiviteter och att barn och vuxna tillsammans samtalar om boken. Att använda

bilderboken fel är knappast möjligt. Det skulle möjligtvis vara att den inte alls finns tillgänglig på förskolan eller att den bara används när pedagogerna anser det vara lämpligt.

4.3 Uppslag för vidare forskning

Fortsatt forskning inom detta ämne kan förslagsvis ske inom två olika områden. Man kan undersöka föräldrarnas synpunkter och uppfattningar om bilderböckers roll för barns språkutveckling. Hur använder de bilderboken i hemmet och hur anser de att förskolan ska arbeta med bilderböcker? Intressant hade också varit att få veta vad rektorer och föreståndarna har för synpunkter och uppfattningar om bilderböckers roll. Stämmer deras uppfattning överens med hur man verkligen arbetar i förskolan?

5 Sammanfattning

Syftet med uppsatsen var att undersöka vilken syn pedagoger har på bilderböckernas betydelse för barns muntliga språkutveckling genom att göra en undersökning bland pedagogerna ute i verksamheten. Alla deltagande pedagoger är utbildade till förskollärare och åldern på barngrupperna är tre till fem år. Vi har kommit fram till att alla de sexton deltagande avdelningarna använder sig av bilderböcker i sin verksamhet. Pedagogerna anser att bilderböckerna är ett bra redskap för att främja barns muntliga språkutveckling. De menar att genom att lyssna på en vuxen som läser en bilderbok får barn höra ett korrekt språk. Pedagogerna menar att bilderna i bilderböckerna förstärker berättelsen och hjälper barnen att förstå texten. När bilderböcker används gynnas barns ordförståelse, de får ett ökat ord- och begreppsfrörråd och man stimulerar deras intresse och fantasi. Metoderna som pedagogerna använder sig av är i huvudsak högläsning i stor och liten grupp, vid vila, som lugnade aktivitet, som introduktion till teman och i teman. De använder sig också av flanosaga, återberättande och berättande till bilder.

I forskningsbakgrunden belystes det uppdrag skolor och barnomsorg har enligt läroplanerna. Vi har även tagit upp olika teoretiker och författares synpunkter och uppfattningar om språkutveckling och bilderböcker. Bilderboken är en skönlitterär bok för barn med mer text än bilder. Bild och text kompletterar varandra då bilden förtydligar vad texten förmedlar och texten förtydligar bilden. Bilderboken har funnits länge och redan från början fanns det en pedagogisk tanke bakom bilderboken.

De finns olika metoder för hur man kan bearbeta en bilderbok tillsammans med barn för att stimulera barnets språkutveckling. Några av de vanligaste metoderna har beskrivits, eftersom flera forskare anser att dessa kan stimulera barns muntliga språkutveckling. Metoderna som vi valt att beskriva är de metoder som vi oftast har kommit i kontakt med under vår utbildning; högläsning, flanosaga, boksamtal, berätta historien till bilderna och tematiskt arbete. Vår undersökning bekräftade att de beskrivna metoderna mycket riktigt var frekvent använda.

Detta arbete visar att pedagogerna anser att bilderböcker kan vara en del av den stimulans som barn behöver för att bland annat kunna utveckla sitt talspråk. Olika metoder som man kan använda sig av i arbetet med bilderböcker är högläsning, flanosagor, boksamtal, berätta historien till bilderna och tematiskt arbete. Undersökningen visar att pedagogerna använder sig av högläsning, boksamtal, flanosaga, temaarbete, återberättande, berätta till bilder, som lugnande aktivitet och vid vila. Böcker är alltid tillgängliga för barnen under dagen så att de kan titta i dem efter eget intresse. Böckerna dramatiseras, används i språkburkar, i diabildsagor och sagopåsar. Genom att använda sig av ett varierat arbetssätt kan man enligt pedagogerna tillgodose varje individs behov eftersom alla barn lär på olika sätt, detta menar även läroplanerna. Förskolan måste därför, enligt läroplanen, anpassa verksamheten efter barngruppen. Förskolan skall lägga grunden för ett livslångt lärande och har därmed i uppdrag att lägga en god grund till varje barns språk. Vi anser därför att det är viktigt att alla som arbetar inom skola och barnomsorg har kunskaper om hur de på bästa sätt kan stimulera barns muntliga språkutveckling.

Referenser

Bjurwill, Christer (2001). *A, B, C och D – Vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser*. Lund: Studentlitteratur. ISBN: 91-44-01574-7

Chambers, Adian (1993). *Böcker inom oss – om boksamtal*. Stockholm: Rabén & Sjögren Bokförlag. ISBN: 91-29-64542-5

Chomsky, Noam (2002). Andra utvidgade svenska utgåvan. *Vår kunskap om det mänskliga språket*. Furulund: Alhambra. ISBN: 91-88992-31-4

Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur. ISBN: 91-44-01280-2

Doverborg, Elisabet & Pramling, Ingrid (1988). *Temaarbete Lärarens metodik och barnens förståelse*. Stockholm: Utbildningsförlaget. ISBN: 91-40-71732-1

Edström, Vivi (red.) (1991). *Vår moderna bilderbok*. Stockholm: Rabén & Sjögren. ISBN: 91-29-59861-3

Ekelund, Gabriella (2007). *Om barn och böcker - samtal kring berättelser*. Sveriges Utbildningsradio AB. ISBN: 978-91-25-07000-6

Fox, Mem (2001). *Läsa högt – en bok om högläsningens förtrollande verkan*. Ystad: Kabusa Böcker. ISBN: 91-89680-07-3

Furuland, Lars & Ørvig, Mary (1979, 1990). *Ord och bilder för barn och ungdom I. Barnlitteraturen*, Stockholm: Rabén & Sjögren. ISBN: 91 29 59379 4

Granberg, Ann (1996). *Småbarns sagostund – kultur, språk och lek*. Stockholm: Liber Ab. ISBN: 91-47-07978-9 ISBN: 978-91-47-07978-0

Hallberg, Kristin & Westin, Boel (red.) (1985). *I bilderboken värld 1880-1980*. Stockholm: Liber förlag. ISBN: 91-38-90524-8

Johansson, Bo & Svedner, Per Olov (2003). *Så erövrar barnen språket – utveckling, störningar, stimulans*. Uppsala: Kunskapsföretaget AB. ISBN: 91-89040-50-3

Lindgren, Ulla & Modin, Laila (1994). *Språkstimulera mera! Läs- och skrivförberedande övningar*. Hässelby: Runa Förlag AB. ISBN 88298-21-3

Nettervik, Ingrid (1994). *I barnboken värld*. Malmö: Gleerups Förlag. ISBN: 91-40-61573-1

Nikolajeva, Maria (2000). *Bilderbokens pusselbitar*. Lund: Studentlitteratur. ISBN: 91-4401362-1

Nilsson, Jan (1986). *Barn föräldrar böcker*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Läromedel AB. ISBN: 91-21-05585-5

Patel, Runa & Davidson, Bo (1994). *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur. ISBN: 91-44-30952-X

Piaget, Jean (1968). *Språk och tanke hos barnet*. Lund: Gleerup Bokförlag. ISBN: 91-40-02793-7

Pramling, I & Asplund Carlsson, M & Klerfelt, A (1993). *Lära av sagan*. Lund: Studentlitteratur. ISBN: 91-44-38781-4

Rhedin, Ulla (2001). *Bilderboken – på väg mot en teori*. Stockholm: Alfabetabokförlag AB

Rhedin, Ulla (2004). *Bilderbokens hemligheter*. Alfabetabokförlag AB. ISBN: 91-501-0424-1

Simonsson, Maria (2004). *Bilderboken i förskolan – en utgångspunkt för samspel*. Lindköping: Tema Barn. ISBN: 91-7373-908-1

Svensson, Ann-Katrin (1998). *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur. ISBN: 91-44-60041-0

Svenska språknämnden (2000). *Svenska skrivregler*. Svenska språknämnden och Liber AB. ISBN: 47-04974-X

Söderbergh, Ragnhild (1988). *Barnets tidiga språkutveckling*. Malmö: Gleerups förlag. ISBN: 91-40-60860-3

Vygotskij, Lev Semenovič (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos. ISBN: 91-7173-011-7

Wray, D & Medwell, J (1991). *Literacy and Language in the Primary Years*. New York: Routledge. ISBN: 0-415-04211-9

Elektroniska källor:

Nationalencyklopedin (2007).

<http://www.ne.se>

Sökord: Bilderbok

Hämtad: 071121 09.45

Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer*

http://www.vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000360/HS_15.pdf

Hämtad: 071127 12.28

Skolverket (2007)

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo94

Läroplan för förskolan, Lpfö 98

<http://www.skolverket.se/sb/d/468>

Susning.nu

<http://susning.nu/flanellograf>

Hämtad: 080116 11.33

Övriga källor:

Torgny Ottosson, Högskolan Kristianstad , ”Litteraturföreläsning Säljö” 2007-09-05

Bilagor

Enkätundersökning

Hej!

Vi är två studenter som läser sista terminen på Lärarutbildningen på Högskolan i Kristianstad. Just nu skriver vi vårt examensarbete som handlar om vilken betydelse bilderböcker har för barns språkutveckling. Vi har koncentrerat oss på barns muntliga språkutveckling. Vi är tacksamma om ni vill ta er tid att svara på denna enkät. För bästa möjliga resultat av undersökningen behöver vi ett brett underlag, ert svar är därför mycket viktigt för oss. Syftet med denna undersökning är att få en bild av hur bilderböcker används på förskolorna idag och vad pedagogerna anser att bilderböckerna betyder för barns muntliga språkutveckling. Svaret på enkäten behandlas anonymt enligt de etiska forskningsprinciperna.

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar

Lisa Rönnqvist och Marie Andersson

Besvara gärna frågorna så ingående som möjligt behöver ni mer plats att skriva på använd gärna baksidan.

1. Vilken ålder har barnen i er barngrupp?

- 1-3 år
- 3-5 år
- Annat: _____

2. Använder ni er av bilderböcker på förskolan?

- Ja
- Nej

3. Om nej, varför använder ni er inte av bilderböcker på förskolan?

4. Om ja, hur använder ni er av bilderböckerna?

Kryssa gärna för flera alternativ

- Vid högläsning i storgrupp
- Vid högläsning i mindre grupper
- Vid vila
- Som lugnande aktivitet

- Som introduktion till teman/aktiviteter
- I teman
- Flanosagor
- Boksamtal
- Berätta historien till bilderna i boken
- Återberätta historien
- Annat _____

Kommentar

5. Varför använder ni er av denna/dessa metoder?

6. Vilken sorts bilderböcker använder ni er av? Ex. äldre som Elsa Beskow, nyare som Sven Nordqvist eller Anna-Clara Tidholm.

7. Varför använder ni er av dessa böcker?

Kryssa gärna för flera alternativ

- Språket
- Bilderna
- Historien
- Barnen tycker om boken
- Annat _____

Kommentarer

8. Samtalar ni om böckerna tillsammans med barnen efter att ni läst dem?

- Ja
- Nej

8 a) Om ja, varför?

8 b) Om nej, varför?

9. Anser ni att användandet av bilderböcker främjar barns muntliga språkutveckling?

- Ja
- Nej

9 a) Om ja, varför?

9 b) Om nej, varför?

10. Vilken metod anser ni mest befrämjar barns muntliga språkutveckling vid användning av bilderböcker?

11. Har ni några övriga kommentarer till undersökningen eller enkäten skriv dem gärna här.

Tack för att ni tog er tid att svara på enkäten!

Resultat:

Fråga 1. Vilken ålder har barnen i er barngrupp?

En barngrupp har barn i åldern 1-3 år, en har barn i åldern 2-4 år, sju har barn i åldern 3-5 år, en har barn i åldern 3-6 år, en har barn i åldern 3 år, en har barn i åldern 4 år och tre har barn i åldern 5 år.

Fråga 2. Använder ni er av bilderböcker på förskolan?

Fråga 3. Om nej, varför använder ni er inte av bilderböcker på förskolan?

Resultat:

Inga svar inkomna på denna fråga.

Fråga 4. Om ja, hur använder ni er av bilderboken?

Fråga 5. Varför använder ni er av denna/dessa metoder?

- Främja fantasi, utveckla språket, allmänbildning
- Viktigt för barnets språkutveckling, lära sig lyssna, återberätta, reflektera och samtala kring böcker.
- Viktig del i barns språkutveckling. Barnen tycker det är intressant, roligt, mysigt.
- Berikar och utvecklar barnens språk. Utvecklar fantasi och inlevelseförmåga. Ger gemensamma upplevelser och utgångspunkter.
- Det ingår i vår pedagogik. + kunskapskälla för barnen.
- Språkutveckling, träna på att lyssna, ”retorikträning”, stå i centrum, förstärka temat, lugna ner barnen
- Att använda böcker i arbetet med barn är väldigt positivt. Ett enkelt sätt att fånga barnen kring ngt gemensamt.
- Vi tycker att böcker är viktiga för barn. Med bilder, få kunskaper om olika saker. Lära barnen att lyssna, fantisera, språkförståelse osv Trygghet/närhet tillsammans.
- Det är alltid bra att använda sig av böcker för att lugna ner barngruppen. Bra även i temaarbete.
- För att stimulera språket, dialog med barnet. För att väcka intresse för litteratur, förmedla vårt kulturarv. Lära sig lyssna. Sitta nära den vuxne är jätteviktigt.

- Det är bra för fantasin och språkutvecklingen
- Det är en ”lättisam” metod som barnen kan ta till sig och förstå.
- Utveckla språk och barnens detaljseende. Ge barnen upplevelse.

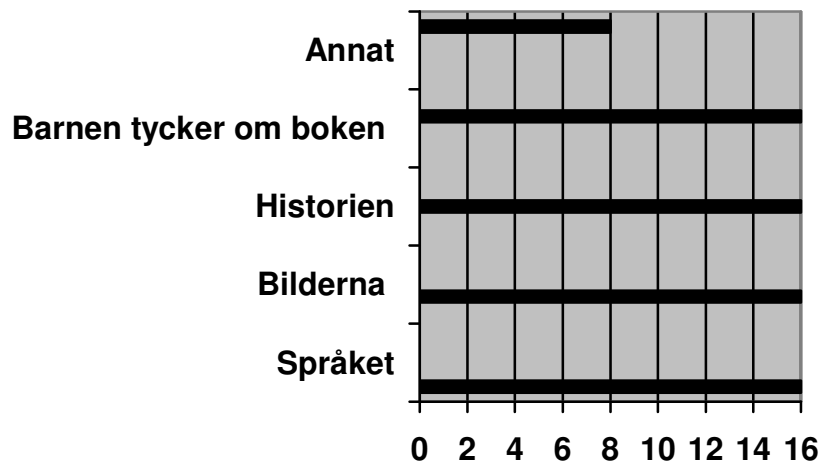
Fråga 6. Vilken sorts bilderböcker använder ni er av? Ex. äldre som Elsa Beskow, nyare som Sven Nordqvist och Anna-Clara Tidholm.

- Alla
- Blandat – både populärlitteratur, traditionell litteratur och faktaböcker
- Det blir oftast en blandning
- Väldigt blandat. Barnen får själva låna 2 st/barn egna böcker till vår läsvila (var 3: e vecka)
- Nyare bilderböcker
- Vi använder oss av både gammalt och nytt. Barnen är med och väljer på biblioteket. Försöker alltid ha ett rikt utbud som berör olika ämnen.
- Olika författare – innehåll – illustrationer- längd i text – språkbruk
- Vi använder oss mest av nyare författare
- Blandat
- Alla sorters böcker
- Blandat litteratur, Både gammal och nytt
- Äldre: E. Beskow, A. Lindgren, I. Borg mfl Nyare: S. Nordqvist, A-C. Tidholm, J. Lööv, E. Matmenlid, J. Lindholm mf l.
- Vi anv. alla sorter, vi blandar.
- Vi använder oss nog av både nyare och äldre bilderböcker, men oftast nyare
- Blandning av nytt och gammalt. När vi lånar böcker på biblioteket lånar vi böcker med tydliga bilder och vårdat språk
- Sven Nordqvist

Fråga 7. Varför använder ni er av dessa böcker?

Resultat: Samtliga pedagoger använder böckerna av alla de i enkäten föreslagna orsakerna.

Diagram 2

Annat: fakta, kulturarv, lära sig nya saker, temaböcker, ”uppslagsböcker” mm, böcker med bra bilder, inte alltid text för barns egna fantasier och personalen hämtar inspiration och idéer.

Kommentarer: Bilderna är väldigt detaljerade i Sven Nordqvist böcker. Barnen ser ofta de små detaljerna. Ex: Vid samling – kanske ”historien” vid vila – barnen tycker om boken, bilderna vid samtal m. barnen – bilderna, språket. Vi vill utveckla språket öka ordförrådet. Bokval efter teman, intressen. Barnen följer med själva till biblioteket och lånar böcker till förskolan. Olika. Ibland finns en tanke bakom valet. T ex språket. Ibland läser man för att boken är tilltalande på något vis.

Fråga 8. Samtalar ni om böckerna tillsammans med barnen efter att ni läst dem?

Resultat: Samtliga pedagoger svarade ja på denna fråga.

Fråga 8a. Om ja, varför?

- Reflektion, Kontrollera förståelse
- Är viktigt att sammanfatta, bearbeta texten och upplevelser.
- För att se om barnen förstått vad vi läst och att främja språket
- Språkutvecklande, se om barnen förstått och lyssnat
- Se vad barnen uppfattat av/i historien
- Barnen berättar ofta om egna erfarenheter som liknar bokens händelser
- Checka av om barnen har ”hängt” med i berättelsen. Eller om något är oklart eller om barnen reagerar på innehållet.

- Det är bra att diskutera boken för att se hur mycket barnen har förstått. Se om bokens budskap har gått fram.
- För att få veta vad barnen har uppfattat av sagan.
- Viktigt att förstå budskapet, att lyssna, återberätta, detaljer.
- Tar tillvara på barns tankar och idéer för att få förståelse för hur barnet har uppfattat budskapet i boken.
- Det faller sig naturligt eftersom barnen har spontana kommentarer både under och efter läsningen. Reflektion, minne, koncentration. Barnen har ju ofta fått olika uppfattning om bokens innehåll – detta kan diskuteras – och leda till utveckling.
- Text för att se om dom kan återberätta
- Läsförståelse, barnen lär sig uttrycka sig

Fråga 8b. Om nej, varför?

Inga svar inkomna på denna fråga.

Fråga 9. Anser ni att användandet av bilderböcker främjar barns muntliga språkutveckling?

Resultat: Samtliga pedagoger svarade ja på denna fråga. En pedagog svarade även nej.

Fråga 9a. Om ja, varför?

- Bilderna förstärker berättelsen, ofta rimmat språk i böckerna
- De blir bekanta nya ord och uttryck
- Se fråga 8 a
- Barnet får höra ett korrekt språk
- Ja, alla undersökningar visar att högläsning stimulerar barns språkutveckling. En ”kvart om dagen” inom lågstadiet påvisade resultat.
- Det är viktigt för barns språkutveckling att lyssna på en vuxen. Både bilderböcker, rim och ramsor, sång främjar barnen språkliga utveckling.
- För att barnen relaterar orden med bilderna.
- Bild + ord, talat eller skrivet läggs ju till i barnets ordförråd. Dessutom kan man associera bilderna till barnets egen verklighet/vardag.
- Ja, samtalet och dialogen om man läser med några barn i taget.

- Det uppmuntrar till samtal/prat, barnen hör språkmelodin, man ger barnen ord/begrepp mm mm
- Ja, det anser vi. Genom att höra språket lär man sig det också. Barnen lär sig diskutera efter en gemensam referens. Bilderna ökar barnens förmåga att se och upptäcka fler detaljer i bilderna.
- Eftersom man stimulerar barnets fantasi och nyfikenhet blir barnen ofta intresserade och därmed främjas språkutvecklingen.
- Ordförståelse, berikar och utvecklar språket.
- Barnen kan prata kring bilderna. Texten blir lättare att förstå.

Fråga 9 b. Om nej, varför?

- Det finns barnböcker, om dock få, som innehåller både svordomar och är ”direkt diskriminering” vilket kan bli både överraskande och chockande när man sitter och läser.

Fråga 10. Vilken metod anser ni mest befrämjar barns muntliga språkutveckling vid användning av bilderböcker?

- Barnen behöver alla delar för att främjar språkutveckl.
- Växelvis användning av de olika metoderna.
- Högläsning barnen får höra korrekt språk. Återberättand Samtal om innehållet
- En blandning och variation av allt. Barn lär sig på olika sätt
- När vi läser boken och sedan samtalar vi tillsammans med barnen om boken
- Återberättande och samtal kring boken, dramatisering av böcker leder till språklig utveckling.
- Berättar till bilderna, återberätta
- Att läsa i liten grupp. Helst så man kan se bilderna samtidigt som någon läser.
- Prata om bilderna och återberätta.
- Prata kring bilderna, barnen får berätta utifrån bilderna.
- Läsa högt.
- Organisera sagostund och sagopåse.
- Flanosaga, känna igen historien och bilder.
- Samtal kring bilderna, läsning, närhet till vuxen ger möjlighet att ställa frågor.
- Högläsning.

Fråga 11. Har ni några övriga kommentarer till undersökningen eller enkäten skriv dem gärna här.

- Vi besöker det lokala biblioteket med 4-5-åringarna 1 ggn/månad och lånar ca 60 böcker per gång.
- Bilderböcker är jättebra. Läsa är bra och roligt.
- Böcker är ett gott komplement till TV, dator och filmer.
- Vi arbetar med ett material som heter TRAS, Tidig registrering av språk. Det är ett bra material då man i tidig ålder kan upptäcka språkproblem.
- Det är jättebra undersökning vi vill gärna läsa den efteråt.
- Det finns fler positiva effekter. Barnen utvecklar sitt sinne för humor i bild och text. Boken ger flera bra saker att diskutera ex loka-olika, rätt-fel, känslor. Dvs är en stöttning i barnens moralutveckling.